

Sikolya Zsolt

E-KÖZIGAZGATÁSI FELADATOK AZ INFORMATIKAI ÉS HÍRKÖZLÉSI MINISZTERIUMBAN – 2002-2006

BEVEZETÉS

Az Informatikai és Hírközlési Minisztérium (IHM) létrehozásával a 2002-ben megalakult kormány további előrelépést kívánt tenni az információs társadalom kialakítása érdekében a két évvel korábban megalakított Informatika Kormánybiztossághoz (IKB) képest. Mivel a terület erre az időre már kiemelt figyelmet kapott az Európai Unióban – amelyhez csatlakozásunk küszöbön állt –, és volt néhány ország, ahol az információs társadalom létrehozása minisztériumi szintű irányítást kapott, az új kormány ezzel a döntéssel is bizonyítani kívánta elkötelezettségét Magyarország európai integrációja, a haladás, az információs társadalom ügye mellett. Az új minisztérium felelősségi körébe tartoztak az informatika és a hírközlés kormányzati szintű feladatai a stratégiai tervezéstől kezdve a jogszabályalkotáson át a kormányzati projektek végrehajtásáig. A többi szakminisztérium, ill. az általuk felügyelt területek működéséhez szükséges informatikai fejlesztések irányítása maradt ugyan a szakminisztériumoknál, de az IHM-nek volt a feladata az összhang biztosítása, a koordináció az információs társadalom megteremtésének teljes spektrumában.

Ezen a struktúrán belül sajátos megoldás alakult ki az e-közigazgatás irányítása terén. A közigazgatás-politika, a közigazgatás-fejlesztés és -korszerűsítés kormányzati feladatainak irányítása a Miniszterelnöki Hivatal (MeH) hatáskörébe tartozott. Részben ez indokolhatta azt is, hogy a korábbi IKB feladataiból a MeH megtartotta a kormányzati informatika irányítását. (Kormányzati informatika alatt a minisztériumok, az általuk felügyelt, ill. irányított szervek, valamint a KSH informatikáját kellett érteni.) De ezen a területen is kapott az IHM feladatokat: egységes közigazgatási informatikai politika, stratégia kialakítása, szabványosítás stb. Az önkormányzati informatika ugyanakkor teljesen az IHM-hez tartozott – annak ellenére, hogy az önkormányzatokkal kapcsolatos kormányzati feladatok általában a Belügyminisztérium (BM) hatáskörében maradtak. Meg kell jegyezni ugyanakkor, hogy az IHM és a MeH e-közigazgatással kapcsolatos feladatmegosztását az IHM fennállása, tehát a 2002-2006-os kormányzati ciklus alatt többször is pontosították, mivel sokszor okozott gondot a gyakorlat során felmerült feladatokkal kapcsolatosan a hatáskörök határolása.

Bár az IHM a teljes 2002-2006-os kormányzati ciklus alatt fennmaradt, és az élén mindvégig Kovács Kálmán volt a miniszter, de mint ahogyan a

miniszterelnök változása miatt a cikluson belül is jól elkülöníthető volt a 2002-2004-es és a 2005-2006-os időszak, úgy az IHM tevékenysége, szervezete, belső működése is sokat változott 2004 végén, és ez az e-közigazgatás területére is jelentősen kihatott. A változásokat csak erősítette, hogy 2004-ben nyerte el Magyarország a teljes jogú európai uniós tagságot is. Az IHM két időszaka közötti határt a 2004 végén történt átszervezés jelenti. Természetesen számos olyan tevékenység, projekt is volt, amely mindkét időszakban fontos szerepet töltött be az IHM működésében.

A 2002-2004-es időszakban az e-közigazgatással kapcsolatos munkák az Információs Társadalom Programok Helyettes Államtitkárság és az Információs Társadalom Stratégia Helyettes Államtitkárság szervezeti keretei között zajlottak. Az előbbi Suhajda Attila, majd Mohácsi Béla, az utóbbit dr. Bakonyi Péter vezette. A 2004 végén történt átszervezés után elsősorban a Stratégia és E-szolgáltatások Helyettes Államtitkárság felelősségébe tartozott az e-közigazgatás, melyet Pajna Sándor vezetett, azon belül is a részben Németh J. András, részben Sikolya Zsolt vezetésével működő E-közigazgatás és Ágazati Programok Főosztályra hárult a legtöbb e-közigazgatási jellegű feladat, de a dr. Bánkuti Erzsébet vezette Infokommunikációs Szabályozási Helyettes Államtitkárságnak is fontos tennivalói voltak ezen a területen, pl. a szabályozás esetében. Az IHM működésének jelentős részében a közigazgatási-szakmai munkát Jambrik Mihály közigazgatási államtitkár irányította.

Az alábbiakban tématerületekre felosztva tekintjük át részletesen az IHM e-közigazgatással kapcsolatos tevékenységét.

STRATÉGIAI TERVEZÉS

Az IHM működésének egyik legkiemelkedőbb teljesítménye a *Magyar Információs Társadalom Stratégia (MITS)* megalkotása volt. A MITS kidolgozását az 1214/2002. (XII. 28.) Korm. határozat rendelte el. Bár a feladat felelőse az informatikai és hírközlési miniszter volt, de a többi érintett miniszter számára is elő volt írva a területére vonatkozó részstratégia és operatív intézkedési terv kidolgozása, amelyeknek be kellett épülniük a MITS-be. Ugyanez a kormányhatározat létrehozta az információs társadalom kialakításával kapcsolatos kormányzati tevékenységek összehangolására az informatikai és hírközlési miniszter vezetésével az *Információs Társadalom Koordinációs Tárcaközi Bizottságot (ITKTB)*, amelynek feladata volt a MITS koordinálása is. A MITS első változatának 2003 őszére kellett elkészülnie, utána folyamatosan aktualizálni kellett, majd a megvalósításról évente beszámolót kellett készíteni a Kormány számára.

A MITS kidolgozásában az IHM-en belül több főosztály is részt vett, de a munkát egy külön Stratégiai Főosztály irányította, hangolta össze Ferge Sándor vezetésével. Az e-közigazgatási feladatok minisztériumi szintű megosztásának megfelelően két részstratégia készült, amely kimondottan az e-közigazgatással foglalkozott: egy elektronikus kormányzat és egy elektronikus önkormányzat részstratégia. Az előbbiért a MeH Kormányzati

Informatikai és Társadalmi Kapcsolatok Hivatala volt a felelős, az utóbbiért az IHM, azon belül is a Sikolya Zsolt vezette Ágazati Együttműködési Főosztály (AEF). Természetesen az egészségügyi részstratégiától kezdve a közoktatási részstratégián át a környezetvédelmi részstratégiáig gyakorlatilag minden részstratégiának volt e-közigazgatási vonzata, hisz az egyes területek hatékony irányítása egyre fejlettebb információs rendszereket követelt meg, amelyekről egyre inkább elvárható volt az e-ügyintézés lehetőségének megteremtése is.

Az *e-önkormányzat részstratégia* elkészítéséhez mintegy 20 szervezet, szervezetet is felkért az IHM, hogy észrevételeikkel segítsék az anyag létrehozását (MeH, BM, önkormányzati szövetségek, szakmai szervezetek, egyetemek stb.). Az elkészült anyag az IHM részstratégiák készítéséhez kiadott ajánlásának megfelelően a helyzetértékelést, a hazai és uniós elvárások bemutatását követően részletes jövőképet vázolt fel, majd a MITS előzetesen kiadott célrendszerében elhelyezve kijelölte az e-önkormányzat céljait, és bemutatta, hogy a célok elérésének mik a várható hatásai. Végül átfogó feladattervet jelölt ki, amelyet középtávra (4 évre) részletesen ki is dolgozott, rövid távra (a következő 2 évre) pedig még részletesebb intézkedésekre bontott le. A feladatterveket költségbecslések egészítették ki. A közel 120 oldalas részstratégiából a végső MITS-be a többi 25 részstratégia mellett mindössze egy 3-4 oldalas sűrítőmenny tudott bekerülni, de a részstratégia mint önálló dokumentum nagy elismertségnek örvendett a 2003-as elkészültét követő években, és számos későbbi uniós és hazai finanszírozású projekt esetében szolgált hivatkozási alapul. Különösen sok esetben hivatkozták meg a jövőkép alapját képező alábbi megoldástérképet:

e-Ügyintézés (elektronikus ügyintézési szolgáltatá- sok)	On-line információk a közigazgatási szolgáltatásokról (ügyleírások)	Nyomtatványok, úrlapok letöltése (az ügyintézéshez)	Nyomtatványok, úrlapok on-line kitöltése, hitelesítése, továbbítása	Teljes elektronizált ügy- intézés, (döntés, kézbesítés, illeték stb.)	Függőben lévő ügyek elektronikus követése
e- Ügyfélkezelés	Call Center	„Önkiszolgáló” alkalmazások interneten keresztül (partnerek részére)			CRM
Közérdekű, közhasznú információk; település- marketing	Közérdekű, közhasznú információk megjelenítése	Ügyfél – fórum, ügyfél-levelezés		Település- marketing	Elektronikus közbeszerzés
e- Önkormány- zás	A képviselő testület és a bizottságok ülései támogatása		A helyi elektronikus népszavazás infrastruktúrája biztosítása		
Belső „ügyfelek” kezelése	Vezetői információk és döntés-támogatás. Tudásmenedzsment		Önkiszolgáló alkalmazások (intraneten, ill. extraneten keresztül)		

Közigazgatási alkalmazások	Adók és egyéb bevételek	Vagyon-kezelés, vagyongazdálkodás	Település-fejlesztés, beruházások	Település-üzemeltetés	Közügyi felügyelet	Ipari, kereskedelmi igazgatási feladatok	Művelődési, oktatási, sport feladatok	Szociális- és egészségügyek	Egyéb önkormányzati feladatok
Közigazgatási alkalmazások	Önkormányzati feladatok (üzemeltetés)		Gyámhivatali feladatok	Anyakönyvi hivatali feladatok		Építéshatósági feladatok		Egyéb területi igazgatási feladatok	
Adminisztratív (költségvetési) alkalmazások	Számvitel, pénzügy, kontrolling	Humánpolitika, humán-erőforrás-gazdálkodás		Anyag-, tárgyeszköz-gazdálkodás	Projekt- és programok (beruházások, fejlesztések)		Elektronikus iktatás, ügyirat-, dokumentum-, munkafolyamat – kezelés	Jogszabályi információk szolgáltatása (jogtárak)	
Irodaautomatizálás, kommunikáció	Szövegszerkesztés, dokumentáció-készítés	Táblázatos és grafikus kimutatás-készítés		Elektronikus levelezés (belső, külső)		Prezentáció-készítés		Feladatkezelés, -ütemezés stb.	
Vezetői információk és döntéstámogatás. Tudásmenedzsment	Stratégiai tervezés és kontroll	Önkorm. intelligencia (döntéstámogatás, adattárház, adat-bányászat)		Dokumentációmenedzsment	Csoportmunkaszoftverek (group-ware),		Internet, intranet, extranet (mint információforrás)	Mesterséges intelligencia	

A részstratégia a korábbi szigetszerű rendszerek helyett az integrált e-önkormányzati rendszerek mellett tette le a voksát. Terjesztésüket úgy képzelte, hogy központi támogatással néhány nagyvárosi pilotprojekt valósul meg a fenti megoldástérkép alapján, amelyek eredményei pályázati támogatások segítségével terjednek más városokban. A kistéleplések esetében kistérségi összefogás révén tartotta terjeszthetőnek az e-önkormányzatot. Már ekkor megjelent az alkalmazásslolgáltatás (ASP) gondolata is. Központi feladatként szerepelt egy a kormányzati portál funkciójának megfelelő önkormányzati portál, valamint egy központi fogalomtár felállítása. A tervek megvalósítása később csak részben sikerült: az eredményekre a könyv önkormányzati informatikával foglalkozó fejezetében térünk ki részletesebben.

A MITS-hez készült még *három horizontális, tehát nem ágazati jellegű részstratégia* is (ugyancsak az ÁEF összefogásával, részben a dr. Suba Ferenc vezette Informatikai Szabályzási Főosztály társfelelősségével), amelynek különösen erős e-közigazgatási kötődése volt: az elektronikus aláírás részstratégia, az informatikai biztonsági részstratégia és az intelligens kártya részstratégia. Az akkori európai tendenciák alapján ugyanis várható volt, hogy az elektronikus aláírásnak, valamint az intelligens kártyának mint az e-aláírás és az e-azonosítás univerzális eszközének a használata rohamosan terjedni fog az e-ügyintézésben, továbbá hogy a biztonsági problémák megoldása az e-ügyintézésbe vetett bizalom kulcskérdése lesz a közeljövőben.

Az *elektronikus aláírás részstratégia* elkészítését külön nevesítette az előzőleg említett kormányhatározat. Bár a feladat az elektronikus aláírás társadalmi szintű elterjesztésére vonatkozott, de fontos szerepet kapott benne a közigazgatás felkészülése az elektronikus aláírás használatára,

egy kormányzati irányító szervezet (ún. Policy Authority, PA) és egy közigazgatási gyökér-hitelesítésszolgáltató (KGYHSZ) felállítása, valamint a már 2002 óta tervezett Kormányzati Elektronikus Aláíró Rendszer (KEAR) létrehozása is. A tervekből később csak a PA, a KGYHSZ és egy speciális célú, ún. biztonsági hitelesítésszolgáltató (BHSZ) valósult meg, de ez az utóbbi nem került üzemszerű használatba. A kormányzati PA funkcióját annyiban ellátta az IHM, hogy különböző szabályzatokat adott ki ajánlások formájában a közigazgatási e-aláírásra vonatkozóan. De a fő cél, az e-aláírás használatának széles körű elterjesztése végül is nem sikerült sem a közigazgatásban, sem azon kívül – hasonlóan a világ legtöbb országához.

Az *informatikai biztonság* is hangsúlyos szerepet kapott a MITS-et előíró kormányhatározatban, ezért önálló részstratégia készült a témáról. Ennek a látóköre is az egész információs társadalomra terjedt ki, de az egyik kiemelt célja volt a biztonságos kormányzati információs rendszerek alkalmazásának elérése, ami az e-közigazgatás területéhez tartozott. Ehhez számos feladatot jelölt ki a részstratégia az állapotfelméréstől a biztonsági követelmények kidolgozásán, a minőségbiztosítási és minőségirányítási rendszerek alkalmazásán, a szervezeti feltételek megteremtésén át a védelmi rendszerek megvalósításáig.

Az *intelligens kártya* témája nem szerepelt nevesítve a MITS kormányhatározatában, ennek ellenére az oktatástól az egészségbiztosításon, közlekedésen át a munkaügyig olyan sok területen merült fel az e-kártyák használata, hogy egy külön részstratégia készült a témáról. A részstratégia e-közigazgatási vonzatát az elektronikus ügyintézés céljára és a köztisztviselők számára kibocsátandó e-kártyák jelentették. Maga a MITS törzsanysága 30 helyen hivatkozik a kártyákra – nem szólva a részstratégiák (köztük az e-önkormányzati részstratégia) számos hivatkozásáról –, de végül ez a részstratégia nem került be a „kanonizált” MITS-részstratégiák közé. Mivel számos célra terveztek intelligens kártyát kibocsátani – pl. tervbe volt véve, hogy a kormányzatban a sokféle beléptető kártya helyett egységes köztisztviselői kártyát vezessenek be, vagy hogy minden köztisztviselő kapjon e-aláírásra alkalmas kártyát –, a dokumentum egyik központi kérdése volt a több célra is használható ún. multiapplikációs kártyák alkalmazása, hogy az embereknek ne kelljen tucatnyi kártyát magukkal hordozniuk. A széles szakmai közvélemény bevonásával készült anyag az akkor korszerűnek tartott nemzetközi szemléletnek, elvárásoknak olyan szinten felelt meg, hogy a következő évek számos – igaz, főleg pénzügyi okokból meg nem valósult – kártyakibocsátási kísérletéhez szolgált hivatkozási alapul, ugyanakkor a multiapplikációs kártyák kérdése sok további adatvédelmi, technológiai és kártyamenedzselési vitát is generált.

A MITS-et és annak programtervét végül a kormány a 1126/2003. (XII. 12.) Korm. határozattal fogadta el.

KORMÁNYZATI KOORDINÁCIÓ

Az információ kormányzati koordinációjának a letéteményese, az ITKTB egy főbizottságban, és néhány szakterületi albizottságban végezte munkáját egészen a 2006. évi megszűntéig. Az albizottságok közül az egyik volt az *Elektronikus Közigazgatás Albizottság (ELKA)*. Az ELKA-ba az ITKTB-be tagot delegáló szervek (minisztériumok, országos hatáskörű államigazgatási szervek) delegálhattak tagokat, de az ELKA elnöke más tagokat, szakértőket is meghívhatott az albizottságba, ill. annak egyes üléseire, és a munkában rendszeresen részt vettek önkormányzati és szakmai szövetségek, egyesületek, az akadémiai szféra képviselői és felkért szakemberek. Az IHM minisztere Sikolya Zsoltot nevezte ki az ELKA elnökének. Az albizottság munkássága kiterjedt a részstratégiák tervezésének összehangolásától kezdve a közadatok felhasználásán, az EU és az OECD kezdeményezéseinek figyelemmel kísérésén, mintaprojektek indítványozásán, tapasztalatok cseréjén át az akkor divatos témákig (e-aláírás, e-kártya) az e-közigazgatás minden területére, de a kormányzati informatika koordinációja határozottan a MeH által létrehozott tárcaközi bizottságok működési területe volt. A MeH által vezetett két bizottság, az EKOB és a KIETB (lásd a MeH fejezeténél), valamint ez utóbbi szakértői bizottságainak munkájában az IHM is részt vett.

E-ÖNKORMÁNYZATI PÁLYÁZATOK, EGYÉB TÁMOGATÁSOK, EGYÜTTMŰKÖDÉSEK

Az IHM részben tovább vitte a korábbi MeH IKB pályázatait, részben új pályázatokat írt ki. Ezek közül az alábbiaknak volt e-közigazgatási – első sorban e-önkormányzati – funkciója:

IHM-ITP-1: eDemokrácia – önkormányzatok a világhálón

A pályázat célja az volt, hogy minél több önkormányzat rendelkezzen internetkapcsolattal, így aktív részese legyen az információs, tudásalapú társadalom kialakításának, és megtehesse az első lépéseket az elektronikus közigazgatás irányába. A megvalósítására 1270 millió forint állt rendelkezésre (az internetszolgáltatáson felül). Az alapinfrastruktúra program (IHM-ITP-1/A) keretében 2-2 számítógéphez és 1 nyomtatóhoz, az elérhetőségi program (IHM-ITP-1/B) révén interneteléshez szükséges eszközökhöz, ill. 1 éves interneteléshez, az elektronikus önkormányzat program (IHM-ITP-1/C) támogatásával pedig a hiteles információs kapcsolathoz szükséges hitelesítési szolgáltatás és ellenőrzött behívási szolgáltatás igénybeviteléhez juthattak települési önkormányzatok, illetve körjegyzőségek.

IHM-ITP-6: eTartalom

A pályázat célja általában az volt, hogy elősegítse a digitális tartalom előállítását, felhasználását és terjesztését, ill. kedvező feltételeket teremtsen a küszöbön álló európai uniós eContent pályázatokban történő aktív magyar részvételre. Ezen belül cél volt a közzsférában rendelkezésre álló/keletkező közcélú, közhasznú adatokhoz, információkhoz való hozzáférés megkönnyítése. A pályázaton gazdasági társaságok, civil szervezetek, felsőoktatási, akadémiai, ill. költségvetési intézmények legalább kéttagú konzorciumai indulhattak. Az eContent pályázat kikötései miatt nem lehetett pályázni a közigazgatás intézményeinek feladatkörébe tartozó információnyújtás interneten történő megvalósítására.

IHM-ITP-12: Kisebbségi önkormányzatok informatikai infrastruktúrájának fejlesztése

A pályázattal a kisebbségi önkormányzatok anyanyelven történő infokommunikációs munkáját, továbbá a tudásalapú társadalom kiépítésében az őket megillető szerep betöltését kívánták elősegíteni. Ennek keretében informatikai eszközökhöz (számítógéphez, nyomtatóhoz és szoftverekhez) lehetett hozzájutni összesen 300 millió forint értékben.

IHM-ITP-17: Önkormányzati informatikai rendszerek bevezetésének, terjesztésének és továbbfejlesztésének támogatása

A pályázat célja önkormányzati informatikai rendszerek fejlesztésének és bevezetésének támogatása volt települési önkormányzatoknál és önkormányzati társulásoknál az e-közigazgatás magyarországi fejlődésének érdekében. A 600 millió forintos keretösszegre már meglévő informatikai háttér újabb funkciókkal történő kibővítésével, önkormányzatnál már üzemszerűen használt informatikai megoldás más önkormányzatnál történő alkalmazásba vételével, továbbá új alkalmazási megoldások kialakításával lehetett pályázni.

AZ IHM *nem pályázati úton* is nyújtott támogatást a Megyei Jogú Városok Szövetsége és az Intelligens Települések Országos Szövetsége számára az e-önkormányzat megvalósítása érdekében. A támogatott tevékenységek között szerepelt a megyei jogú városok EU-csatlakozással kapcsolatos informatikai feladatainak feltárása, az egységes e-önkormányzat megvalósításával kapcsolatos nemzetközi tapasztalatok és ezen belül a kormányzati szerepvállalás lehetőségeinek elemzése, e-önkormányzati tematikájú konferenciák szervezése az Eurocities és Telecities szervezetek közreműködésével, saját internetes arculat fejlesztése az e-önkormányzati feladatokkal kapcsolatos tájékoztatás érdekében.

További e-közigazgatási témájú együttműködési megállapodások is születtek – többek között az alábbi táblázatban szereplő szervezetekkel a megjelölt témakörökben:

Partner	Az együttműködés tárgya
Belügyminisztérium	A közigazgatás részére az elektronikus aláírás alkalmazási feltételeinek megteremtése
Budaörsi Önkormányzat	Az e-kormányzat és e-önkormányzat megvalósítása során az elektronikus ügyintézésrel kapcsolatos program kidolgozása
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Információs Társadalom- és Trendkutató Központ (BME ITTK)	Az elektronikus ügyintézés elterjesztésével kapcsolatos társadalomtudományi kutatások.
Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége	Az önkormányzatok és települések informatikai fejlesztése
Zalaegerszeg Megyei Jogú Város Önkormányzata, Belügyminisztérium, Miniszterelnöki Hivatal	Egységes, integrált kistérségi önkormányzati költségvetési gazdálkodási rendszer kialakítása.

EURÓPAI UNIÓS PÁLYÁZATOK

Unió csatlakozásunk után elindultak az operatív programok, és a *Gazdasági Versenyképesség Operatív Program (GVOP)* keretein belül 2004 és 2006 között lehetőség nyílt az e-önkormányzati fejlesztések európai uniós forrásból történő támogatására is. A GVOP 4.3.1. (Az önkormányzatok információ-szolgáltató tevékenységének fejlesztése) pályázon 29 önkormányzati pályázó 11 milliárd forint, a 4.3.2. pályázon (Az önkormányzati adatvagyon másodlagos hasznosítása) pedig 16 önkormányzati pályázó 1,7 milliárd forint uniós támogatást nyert el e-közigazgatási szolgáltatások fejlesztésére. A pályázók többnyire önkormányzati társulások voltak, ezért ezek a fejlesztések mintegy 900 települést érintettek. A pályázon elnyert összegek, kiegészítve a 25%-os magyar finanszírozással, összesen kb. 17 milliárd forint olyan forrást jelentettek, amely az önkormányzati munkát támogató és az elektronikus ügyintézészt lehetővé tevő informatikai rendszerek kifejlesztésére szolgált.

Ugyancsak az önkormányzatokat – azok között is a különösen rászorultakat – célozta meg a GVOP 4.4.2. pályázat (Szélessávú hálózat önkormányzatok általi kiépítésének támogatása elmaradott régiókban). Ennek hároméves támogatási kerete több mint 10,5 milliárd forint volt. A nyertes projektek eredményeként létrejött hálózatokat – amelyek 378 települést és több mint 600.000 lakost érintettek – természetesen nemcsak e-közigazgatási, hanem más célokra (pl. kábeltelevízió) is lehetett használni.

Ezeknek a pályázatoknak, amelyekkel a könyv önkormányzatokról szóló fejezete foglalkozik részletesebben, Píróth István volt a gazdája az IHM-ben.

E-KÖZIGAZGATÁSI INTEROPERABILITÁS

A 2000-es évek első felében egyre hangsúlyosabban merült fel az izoláltan működő, együttműködésre képtelen közigazgatási információs rendszerek együttműködési képességének, interoperabilitásának szükségessége. Több uniós tagország is közzétett interoperabilitási keretrendszereket, majd 2004-ben az Európai Bizottság is közzreadta az ilyen tárgyú dokumentumát (European Interoperability Framework). Az IHM, ill. koordinációs szinten az ITKTB-n belül az ELKA a téma fontosságát felismerve igyekezett kidolgozni, ill. kidolgoztatni és közzétenni interoperabilitási ajánlásokat, specifikációkat.

2003-ban indult el az első, nagyon érdekes interoperabilitási mintaprojekt az IHM támogatásával, a BM, a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium (FVM) és az Igazságügyi Minisztérium (IM) együttműködésével, amely a magyar közigazgatás három –egymástól izolált – alapnyilvántartása (személyiadat- és lakcím-nyilvántartás, ingatlan-nyilvántartás, cégnyilvántartás) között megvalósítandó adatkapcsolatot tervezte meg. A tervezés során az egész közigazgatásban egységesen használható adatmodelleket és adatcseresémákat dolgoztak ki, és a tapasztalatokból kiindulva általános javaslat, módszertan készült a közigazgatási információs rendszerek együttműködési problémáinak megoldására, az ehhez szükséges szabványosításra. A projekt keretében megszületett anyagok képezték a *Magyar E-közigazgatási Interoperabilitási Keretrendszer (MEKIK)* alapját. A „Közigazgatási informatikai rendszerek együttműködéséhez szükséges adatmodellek és adatkommunikációs sémák specifikációja és az ehhez szükséges módszertan” című dokumentum ismerteti a közigazgatási információs rendszerek közti együttműködés megvalósításának nemzetközi tapasztalatait, valamint bemutatja a BM-FVM-IM projekt keretében *kidolgozott interoperabilitási módszertant és adatkommunikációs szabványjavaslatokat*. Ez utóbbiakhoz XSD-sémák is tartoztak.

A MEKIK anyagainak másik része, az *interoperabilitási szabványtár*, a BME IK-val kötött támogatási szerződés keretében készült el. A szabványtár célja a közigazgatási információs rendszerek megvalósítása során az együttműködési képesség biztosítása érdekében használható, ill. használandó szabványok, szabvány jellegű előírások, specifikációk, irányelvek összegyűjtése, rendszerezése, követése és publikálása volt. Elkészült egy tanulmány, illetve javaslat a MEKIK keretében kialakítandó interoperabilitási szabványtár képességeire, működésére, egy másik pedig annak kezdeti tartalmára vonatkozóan. A szabványtár a javaslat szerint egy webes elérésű, dinamikusan változó tartalmú adatbázis lett volna, amellyel folyamatosan követni lehet a technikai fejlődést, azt a gyakorlatot, amelynek során újabb és újabb előírások, konvenciók és szabványok keletkeznek, ugyanakkor bizonyos szabványok elévülnek vagy módosulnak. A szabványtár kezdeti tartalmára vonatkozó javaslat a közigazgatási információs rendszerekben használatra szóba jöhető magyar és nemzetközi szabványok felsorolását tartalmazta a szabvány státuszának (még nem vizsgált, vizsgálat alatt, javasolt, kötelező, nem javasolt stb.) megjelölésével és az alkalmazásra vonatkozó rövid megjegyzésekkel.

A MEKIK javasolt információs rendszerének, valamint tervezett tartalmi továbbfejlesztésének megvalósítására már nem került sor az IHM megszűnése miatt.

Ugyancsak az interoperabilitást szolgálta az az ajánláscsomag, amely az elektronikus közigazgatásban az ügyfél-közigazgatás és a közigazgatás-közigazgatás közti kommunikáció során a felek azonosításának, az adatcsere hitelességének és bizalmasságának biztosításához javasolt egységes követelményeket, megoldásokat, specifikációkat – az ügyek jellegétől, a jogbiztonság veszélyeztetettségétől és az adatátvitel bizalmassági igényétől függően többféle biztonsági szinten.

Az ajánláscsomag egyik része az ún. *biztonsági keretrendszer* volt, amely annak az általános, részletes és többszintű követelményspecifikációknak szolgáltatót keretet, mely az elektronikus kommunikáció során szükséges regisztrációs, azonosítási és hitelesítési eljárásokra, valamint a kommunikáció bizalmasságát, sértetlenségét és letagadhatatlanságát biztosító előírásokra vonatkoztak. Ehhez kapcsolódtak a konkrét követelményeket, ajánlásokat, műszaki leírásokat tartalmazó dokumentumok.

Amint említettük, az IHM működése idején nagy reményeket fűztek az *elektronikus aláírás* terjedéséhez az e-közigazgatásban, ezért egy külön ajánláscsomag foglalkozott az e-közigazgatásban elfogadható hitelesítésszolgáltatókra vonatkozó követelményekkel, hitelesítési rendekkel, tanúsítványprofilokkal, aláírási szabályzatokkal, kriptográfiai algoritmusokkal és az elektronikusan aláírt dokumentumok, ill. elektronikus levelek formátumával. Egy másik csomag az aláírás-létrehozó eszközökre, alkalmazásokra, valamint az elektronikus aláírás ellenőrzésére vonatkozó követelményeket tartalmazta. Ha az ajánláscsomag elkészülte nem is tudott áttörést elérni az e-aláírás elterjedésében, de néhány gyakorlati alkalmazására sor került. A *hitelesítésszolgáltatók* a közigazgatásban alkalmazható elektronikus aláírásokra vonatkozó hitelesítési rendekre készült ajánlások alapján regisztráltak hitelesítési rendeket a Nemzeti Hírközlési Hatóságnál – miután megvalósult a KGYHSZ. Ezzel megteremtődtek nemcsak a jogi, hanem a technikai feltételei is az ügyfelek és a hivatalok elektronikus aláírási tanúsítványokkal való ellátásának, mivel az új jogszabályok már előírták, hogy a közigazgatásban használt tanúsítványokat kibocsátó hitelesítésszolgáltatók nyilvános kulcsait a KGYHSZ felülhitelesítse.

Az IHM továbbá kidolgoztatott az önkormányzatok számára olyan *alkalmazási szoftvercsomagot*, amely képes volt az elektronikusan beérkező beadványokon ellenőrizni az elektronikus aláírást és azonosítani az ügyfelet, valamint elektronikus aláírással ellátni az önkormányzat által kiadmányozott elektronikus iratokat, elvégezni a kiadmányozott iratok titkosítását, illetve a beérkező elektronikus iratok dekódolását, ha az ügyfél kérte az iratok titkosított továbbítását. (A szoftver az új e-ügyintézési rendelkezéseket is tartalmazó hatósági eljárási törvény KET rövidítéséből a KETreKESZ nevet kapta.)

Azt is említettük már, hogy az *intelligens kártyák* használata is fontos téma volt – részben az elektronikus aláírás és a kártyaalapú elektronikus azonosítás tervezett használata miatt. Ezzel kapcsolatosan is központi kérdés volt

az interoperabilitás, az egységesítés, amivel egy teljes ajánláscsomag foglalkozott. Az ebben közreadott egységes, az európai ajánlásoknak és legjobb gyakorlatoknak megfelelő specifikáció a HUNEID fantázianevet kapta. A használati esetek, logikai rendszerterv, fájlszerkezet és interfészspezifikáció, valamint a multiapplikációs kártyák menedzselésére vonatkozó ajánlás mellett a csomag egy konkrét alkalmazásprogramozási interfészt is tartalmazott.

Itt említjük meg érdekességképpen, hogy az intelligens kártyák elterjedésében sokan hatalmas üzleti lehetőséget láttak. Az ajánlás preferált egy világszerte nagyon ígéretesnek tartott Java Cardnak nevezett multiapplikációs kártyaplatformot, ami sértette bizonyos más platformú kártya forgalmazásában érdekelt személyek üzleti elképzeléseit. A sértett szakember négy miniszterhez eljuttatott beadványban támadta a HUNEID-ajánlás készítőit és a munka IHM-beli felelősét, sőt a szakember támogatói a televízió nyilvánossága előtt is igyekeztek rossz híret kelteni az IHM-ben folyó munkának. A személyeskedésbe torkolló támadás végül nem érte el célját, mert az ajánlás megjelent. A tényekhez az is hozzátartozik, hogy az ajánlás első változatában még több, valóban kritizálható szakmai hiba is volt, de az ELKA szakmai közössége segített a hibák kijavításában.

Születtek még ajánlások a *kommunikáció titkosítására*, valamint a titkosításhoz használható kulcs-visszaállítási követelményekre és rendekre is. Külön ajánlás foglalkozott a *személyhitelesítéssel*. Rendkívül előremutató volt, hogy a mobil eszközök terjedésére már akkor reagált az *IHM mobil azonosítási és mobil aláírási követelmények és specifikációk* közreadásával, holott akkor még nem ismerték az okostelefonokat.

A kommunikáció biztonságával, az elektronikus aláírással és az intelligens kártya elektronikus közigazgatásbeli használatával foglalkozó ajánláscsomagot a vonatkozó *jogi aspektusokat* vizsgáló dokumentumcsomag egészítette ki, amely egyrészt az adatvédelmi szempontokkal, ill. az adatvédelmi megfelelőség értékelésével foglalkozott, másrészt azzal, hogy a jogbiztonság a különböző típusú e-közigazgatási szolgáltatások esetében mikor milyen biztonsági szintű azonosítás, hiteleség, regisztráció és bizalmasság várható el. Ez az utóbbi jogi szempontú kategorizálás a mai napig teljesen egyedi kísérlet volt – nemcsak magyar, hanem nemzetközi viszonylatban is.

Az ELKA az így elkészült ajánlásokat, specifikációkat a honlapján széles körű szakmai vitára bocsátotta, és a véleményezésre felkért központi közigazgatási szereplők, önkormányzatok, önkormányzati szövetségek, egyetemi és tudományos intézmények, szakmai szervezetek véleményét lehetőség szerint figyelembe is vette.

A véglegesített ajánlások részben az IHM hivatalos kiadványában, az Informatikai és Hírközlési Közlönyben hivatalos ajánlások formájában, részben pedig az IHM honlapján, ill. az ITKTB honlapjának ELKA rovatában jelentek meg. Volt még néhány, a fentiekben nem ismertetett interoperabilitási ajánlás, specifikáció, amely nem jutott el a publikációig, esetleg még az egyeztetésig sem az IHM fennállása alatt, és így a „fiókban” végezte.

ELEKTRONIKUS INFORMÁCIÓSZABADSÁG

Ezt a témakört, amelynek lényege az állam átláthatóságának elektronikus eszközök igénybevételével történő biztosítása volt, az IHM vállalta fel a kormányzatban. Előzménye a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény, valamint a 2003. évi XXIV., ún. üvegzsébtörvény volt. Az előbbi a közfeladatot ellátó szervek közérdekű adatainak nyilvánosságával kapcsolatosan fogalmazott meg jogi normákat, az utóbbi pedig a korrupció elleni küzdelem jegyében 19 törvény módosításával rendelkezett részletesen a közpénzek felhasználásáról, a köztulajdon használatának nyilvánosságáról, átláthatóbbá tételéről és ellenőrzésének bővítéséről rendelkezett. Hogy az infokommunikáció lehetőségeit is be lehessen vetni az említett célok elérése érdekében, az IHM 2005-ben előterjesztett egy törvényjavaslatot, amelyet végül az *elektronikus információszabadságról szóló XC. törvény* formájában fogadott el az Országgyűlés. A törvény meghatározott állami és önkormányzati szervek körére elrendelte, hogy honlapjukon, tehát elektronikus formában is tegyék közzé a törvényben szereplő ún. közzétételi listák által meghatározott közérdekű adataikat. Egyúttal arról is rendelkezett, hogy ezeket az adatokat az egyszerű és gyors elérhetőség érdekében az IHM minisztere által működtetett központi elektronikus jegyzéknek is tartalmaznia kell, amelynek elérhetőségét, az adatokban való keresés lehetőségét egy egységes közadatkereső rendszernek kell biztosítania.

A *közadatkereső rendszer*, melynek létrehozását Galambosi András szervezte, az IHM működésének utolsó évére készült el. A kötelezett szerveknek a rendszerhez való csatlakozása fokozatosan ment végbe. Az utolsó elérhető statisztikai adatok szerint az IHM úgy adta tovább utódjának az érdeklődők által akkor még a www.einfoszab.hu címen elérhető rendszert, hogy abban 33 állami intézmény 2294 közérdekű adatrekordja között lehetett keresni.

INFORMATIKAI BIZTONSÁG

Az informatikai biztonságot az IHM és az ITKTB is az információs társadalom egyik központi témájaként kezelte. A MITS-hez készült egy külön informatikai biztonsággal és minőséggel foglalkozó részstratégia is. Bár az informatikai biztonsági problémák nemcsak a közigazgatásban jelentkeztek, ezért nemcsak az e-közigazgatáshoz voltak köthetők, de kétségtelenül a közigazgatás informatikai biztonsági problémái jelentették az egyik okot, hogy ezzel a kérdéssel hangsúlyosan kellett foglalkozni, ezért röviden áttekintjük az IHM idejében ezen a területen született eredményeket.

Már korábban is tettünk említést a biztonsági keretrendszeréről, e-aláírásról, e-azonosításról, e-kártyákról, amelyek az ELKA által kezelt interoperabilitás mellett természetesen egyúttal biztonsági jellegű témák is voltak. Az ITKTB a terület kezelésére és a MITS informatikai biztonsági részstratégiájának végrehajtására elfogadta az *e-biztonság központi kiemelt*

programot, és koordinációjára létrehozta az *Informatikai Biztonság Albizottságot* (INBA), amelynek elnöke dr. Suba Ferenc főosztályvezető lett. Az albizottság tevékenysége igen sokrétű volt: a fő tevékenységi területnek nevezhető informatikai termékbiztonság, tanúsítás és biztonságirányítás mellett külön munkacsoportban foglalkozott pl. a hálózatbiztonsággal és a digitális jogok kezelésével (DRM). Az INBA legfőbb eredményei azok az ajánlások voltak, amelyeket a már említett fő témákban tettek közzé. A termékbiztonság és tanúsítás témájában született ajánlásomagra a MIBÉTS rövidítéssel hivatkoztak (Magyar Informatikai Biztonsági és Tanúsítási Séma), a biztonságirányítással foglalkozó ajánlások összefoglaló rövidítése pedig MIBIK volt (Magyar Informatikai Biztonság Irányítási Keretrendszer). A terméktanúsítással kapcsolatosan érdemes megemlíteni, hogy a MIBÉTS annak a Common Criteria nevű informatika biztonsági követelményrendszernek az egyszerűsített változataként készült el, amely nemzetközi és magyar szabvány formájában is megjelent (ISO-IEC 15408, ill. MSZ ISO/IEC 15408:2002), és amelynek értékelési rendszerét elfogadó országok csoportjához Magyarország 2003-ban aláírt egyezményben csatlakozott.

Az e-biztonság központi kiemelt program egyik fő célja volt az elektronikus aláírás közigazgatási eljárásokban való alkalmazása feltételeinek kialakítása. Ennek egyik lépése volt az, hogy 2006 januárjában az IHM minisztere létrehozta Jambrik Mihály közigazgatási államtitkár elnökletével a magyar közigazgatási PKI tanácsadó testületet (MKPKITT). Az MKPKITT javaslata alapján a miniszter a Biztonsági Hitelesítés-szolgáltató Irodát jelölte ki a magyarországi közigazgatási célú nyilvános kulcsú infrastruktúra-elemek objektumazonosítóihoz a regisztrációs feladatok ellátására.

Bár eredetileg tervbe volt véve a KEAR létrehozása a KGYHSZ-szel és egy állami hitelesítésszolgáltatóval, amely a teljes közigazgatás részére adott volna ki aláírási és egyéb célú nyilvános kulcsú (PKI) tanúsítványokat, de ebből csak a KGYHSZ, valamint egy kiemelt ügyfélkört (védelem alá eső tisztséget, valamint fontos és bizalmas munkakört betöltő személyeket) ellátó, védett objektumban elhelyezett állami *biztonsági hitelesítésszolgáltató* (BHSZ) valósult meg, amelyek létrehozását a 194/2005. (IX. 22.) Korm. rendelet írta elő. Idővel ugyanis az az álláspont alakult ki, hogy jobban szolgálja a PKI-piac felfutását, ha piaci hitelesítésszolgáltatók nyújtanak általában a közigazgatási szervezeteknek is – az említett kört kivéve – PKI-alapú szolgáltatásokat. A KGYHSZ üzemeltetője a Nemzeti Hírközlési Hatóság (NHH) lett. A KGYHSZ elindulása után a piaci szolgáltatók el is kezdtek a KGYHSZ által felülhitelesített tanúsítványokat kiadni közigazgatási szereplőknek (állami szervezeteknek, önkormányzatoknak), mivel ez a felülhitelesítés az említett jogszabály előírása volt a közigazgatásban használt aláíró tanúsítványok számára. A már említett GVOP-pályázatok keretében így több önkormányzat is bevezette az e-aláírás használatát az elektronikus ügyintézésben.

A KGYHSZ és a BHSZ létrehozása feltétele volt az ún. stratégiai adattárak kezelésére szolgáló biztonsági rendszer kialakítását célzó eTár kiemelt ágazati programnak is, mivel ahhoz szükség volt e-aláírási, ill. nyilvános kulcsú infra-

struktúrára (benne a KGYHSZ-szel és a BHSZ-szel), ugyanakkor a BHSZ-nek is volt eTár jellegű archiválási funkciója. Így végül is ezek az e-biztonsági programok valójában összeolvadtak, és közösen *eSzigonó/eTár* programként hivatkoztak rájuk. Ebből maga az eTár lényegében egy védett objektumban elhelyezett központi adatmentő/archiváló rendszer volt, amelyik képes volt a stratégiai fontosságú adatok archiválásához szükséges konvertálására, a hitelesség biztosításához szükséges e-aláírással és időbélyegzővel való ellátására, valamint az illetéktelen hozzáféréstől való védelem céljából az adatok titkosítására. A program a 2001. szeptember 11-i terrortámadást követő nemzetközi biztonsági törekvések jegyében született, de az IHM megszűntéig csak egy pilot megvalósítására volt pénzügyi keret, amelynek még a próbaüzeme sem indulhatott be, mivel éles adatbázisokkal nem épült ki a kapcsolata.

Az eSzigonó/eTár program részeként valósult meg az ún. *kormányzati eTÜK rendszer* is, amely a BHSZ zártcélú PKI szolgáltatásaira épült. Az eTÜK feladata a személyes, illetve csoportos/szervezeti elektronikus aláíró, azonosító és titkosító tanúsítványok használatára épülő eljárások alkalmazásával a fontos, bizalmi munkakörben dolgozó közigazgatási vezetők munkájához szükséges, fokozottan védett elektronikus dokumentumok intézményen belüli kezelésének és intézmények közötti védett továbbításának, illetve tárolásának megoldása, a munkahelytől akár távoli, védett off-line hozzáférés biztosítása. Az eTÜK megvalósított, első fázisában a „Nem nyilvános” minősítésű adatkörbe tartozó dokumentumokhoz biztosított hagyományos titokkezelési szabályozásnak megfelelő betekintést. A rendszerhez szorosan csatlakozott a dokumentumok formális egyeztető ülésekre történő eljuttatása, és ottani kezelése, közzététele az ülés/értekezlet résztvevői számára.

Az e-biztonság program elemei közül még érdemes megemlíteni, hogy az IHM jelentős szerepet játszott az NHH és a Puskás Tivadar Közalapítvány által működtetett Országos Informatikai és Hírközlési Főügyelet keretén belül létrejött *CERT Hungary* hálózatbiztonsági központ 2004 eleji létrejöttében.

HÁLÓZATI INFRASTRUKTÚRA

Az önkormányzatok internetelésének pályázatos úton történő fejlesztéséről már tettünk említést (IHM-ITP-1, GVOP 4.4.2.). Az IHM egyik nagy infrastruktúra-fejlesztési programja, a *Közháló* további önkormányzatok számára tette elérhetővé az internetet. Ez az egész országot behálózó informatikai alapközmű program, melynek megvalósítását Zeke László fogta össze, 2004-ben indult, és első üteme 2005 őszén zárult. Az ennek során átadott mintegy 7300 szélessávú végpont háromnegyedét a Sulinet nevű alhálóba kapcsolt iskolák adták. A *Közháló* nevezett kisebb alháló végpontjai közül 505 önkormányzatoknál valósult meg – segítve ezzel az e-közigazgatás terjedését is. Az IHM a Közháló következő, 2006-tól tervezett ütemének szűkebb verziójában az interneteléssel egyáltalán nem rendelkező 700 önkormányzat bekapcsolását tervezte a Közhálóba, az ambiciózusabb verzióban pedig 2500 új önkormányzati végpontot tervezett volna. Ezeket a terveket azonban az IHM már nem tudta megvalósítani, mert 2006-ban megszűnt.

KÖZÖSSÉGI HOZZÁFÉRÉS

Az e-közigazgatás elterjesztésének csak egyik feltétele lehetett az e-ügyintézés, az e-közigazgatási szolgáltatások lehetőségének megteremtése, mivel akkoriban a lakosság nagy része még számítógéppel sem rendelkezett, nemhogy internet-eléréssel, és 70%-uk digitálisan írástudatlan volt. Ezért az IHM a MITS-ben lefektetett egyik fő programja keretében mintegy 3000 közösségi internet-hozzáférési, ún. *eMagyarország pontot* alakított ki országszerte könnyen elérhető, nyilvános helyeken, ahová a lakosság rendszeresen ellátogatott (könyvtárakban, iskolákban, polgármesteri hivatalokban, kultúrházakban, idősek napközi otthonában, teleházakban, plébániákon stb.). Ezeken a helyszíneken meghatározott nyitvatartási rendben és időben lehetőség nyílt a számítógépet használni tudók számára, hogy az ott található informatikai eszközöket és internetelérést ingyenesen vagy minimális térítési díj ellenében használhassák, és így többek között e-közigazgatási szolgáltatásokat vegyenek igénybe. Az eMagyarország pontok létrehozását dr. Bálint Ákos irányította az IHM részéről.

Gondolva azonban a digitális írástudatlanokra vagy kis számítógép-használati gyakorlattal rendelkezőkre, az IHM elindította az ún. *IT-mentor* programját is. Ennek lényege az volt, hogy a közösségi hozzáférési pontokon legyenek olyan szakképzett segítők, akik segítik azokat, akik önállóan nem képesek igénybe venni az információs társadalom nyújtotta szolgáltatásokat, nem tudják (ki)használni az információs és kommunikációs technológia kínálta lehetőségeket – akár egyszerűen ismeret-, vagy képességhiány miatt, akár fogyatékból szorulnak segítségre. Az IT-mentorok által ellátott tevékenység lehetett kezelési támogatás, segítség, oktatás, ismeretterjesztés, de akár helyettesítő szerep is, amellyel egy elektronikus szolgáltatás igénybevételében közvetített olyan állampolgárok számára, akik erre rászorultak. Az IT-mentorok feladata volt tehát az is, hogy közreműködjenek a hatékonyabb e-ügyintézésben, mint személyes közvetítők, közösségi segítők. A mentorok képzési terveiben ezért közigazgatási ismeretek megszerzése is szerepelt. Az elképzelések szerint a humán és közigazgatási képességek mellett megfelelő informatikai és számítástechnikai ismeretekkel is kellett rendelkezniük az IT-mentoroknak, hogy az infokommunikációs eszközök üzemeltetését és minimális karbantartását is el tudják végezni. A foglalkozás tehát átmenetet jelentett a szociális munkás és a rendszergazda között, mely egyben lefedte az információs társadalom néptanítója és népművelője szerepkört is.

Az IT-mentor programmal – az IT-mentorok képzésével és foglalkoztatásával – kapcsolatos tervek megvalósítása – mellyel elsősorban Nagy Ágnes foglalkozott – azonban éppen hogy csak el tudott indulni az IHM idejében. 2005 decemberében a Budapesti Gazdasági Főiskola megkapta az IT-mentor képzési programra az akkreditált tanúsítványt, valamint a képzés bekerült az új OKJ rendszerbe is. 2006 elején a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium felvette az IT-mentort a HEFOP 3.5 programon keresztül az új szakmák közé. Tanulmány készült továbbá az IT-mentorálással kapcsolatos ágazati erőforrások és szolgáltatások feltérképezésére, valamint az IT-mentor hálózat informatikai és gazdasági működési modelljének kialakítására is.

SZABÁLYOZÁS

Mint minden minisztériumnak, az IHM-nek is egyik alaptevékenysége volt a szabályozás. Az e-közigazgatást is érintő informatikai szabályozást az átszervezésig dr. Bakonyi Péter helyettes államtitkárságán belül főosztályi szinten dr. Suba Ferenc vezette. Ebben az időben még ki kell emelnünk dr. Sylvester Nóra szerepét ezen a területen. 2004 végétől az informatikai szabályozás osztály szinten működött a dr. Bánkúti Erzsébet által vezetett Infokommunikációs Szabályozási Helyettes Államtitkárságon dr. Solymár Károly irányításával. A szabályozással kapcsolatosan meg kell még említenünk a Tóthné dr. Jászai Mária vezette Közigazgatási Főosztály és a dr. Misák Piroska vezette Kodifikációs Főosztály szerepét is. A sokrétű szabályozási tevékenységből itt csak azokat az eredményeket emeljük ki, amelyek az e-közigazgatáshoz kapcsolódtak.

Az e-közigazgatás fejlődése szempontjából legnagyobb jelentőségű, a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi XCL. törvény (Ket.) elektronikus ügyintézésrel kapcsolatos rendelkezéseinek tervezetét alapvetően a MeH készítette elő, ebben az IHM fontos közreműködő szerepet játszott. Ugyanez vonatkozik a Ket.-et még „megelőző”, az elektronikus közigazgatási ügyintézésről és a kapcsolódó szolgáltatásokról 184/2004. (VI. 3.) Korm. rendeletről is, amelynek célja az volt, hogy a Ket. parlamenti elfogadásáig is tegye lehetővé egyes területeken az e-ügyintézés bevezetését. A *Ket. e-ügyintézésrel kapcsolatos végrehajtási rendeleteinek* – az elektronikus ügyintézés részletes szabályairól szóló 193/2005. (IX. 22.), a közigazgatási hatósági eljárásokban felhasznált elektronikus aláírásokra és az azokhoz tartozó tanúsítványokra, valamint a tanúsítványokat kibocsátó hitelesítésszolgáltatókra vonatkozó követelményekről szóló 194/2005. (IX. 22.) és az elektronikus ügyintézés lehetővé tevő informatikai rendszerek biztonságáról, együttműködési képességéről és egységes használatáról szóló 195/2005. (IX. 22.) Korm. rendeleteknek – viszont már az IHM volt az előterjesztője. A Ket.-ben kapott felhatalmazás alapján az IHM rendeleteként jelent meg az elektronikus ügyintézési eljárásban alkalmazható dokumentumok részletes technikai szabályairól szóló 12/2005. (X. 27.) IHM rendelet. Érdekességgéppen jegyezzük meg, hogy az e-ügyintézési jogszabályok kidolgozása során a kormányzaton belül is sok szakmai vita volt – többek között az e-aláírás és az e-kártya szerepéről, a központosítás célszerűségéről. A viták háttérében álló véleménykülönbségek természetesen leképezték a nálunk fejlettebb országokban, ill. az Európai Unióban ezekről a kérdésekről folyó vitákat.

Amint említettük már, az IHM komoly reményeket fűzött az e-aláírás elterjedéséhez az e-közigazgatásban is. Az IHM gondozta a még a minisztérium létrejötte előtt elfogadott, *az elektronikus aláírásról szóló 2001. évi XXXV. törvény* (Eat.) szükségessé vált módosításait és az új végrehajtási rendeleteit. Az IHM rendeleteként jelent meg a papíralapú dokumentumokról elektronikus úton történő másolat készítésének szabályairól szóló 13/2005. (X. 27.) IHM rendeletet, aminek fontos szerepet szánt a minisztérium az ügyinté-

zés elektronizálásában. Közvetlen e-közigazgatási szerepe nem volt az Eat. néhány további végrehajtási rendeletének, ezért azokkal nem foglalkozunk.

Az e-közigazgatás szempontjából nagyon fontos szerepet töltött be az *iratkezelés szabályozása*, amelyet – részben az elektronikus iratok kezelése miatt – ugyancsak a Ket. végrehajtási rendeleteinek megszületésével egy időben újítottak meg. Ezeknek az új jogszabályoknak – a közfeladatot ellátó szervek iratkezelésének általános követelményeiről szóló 335/2005. (XII. 29.) Korm. rendeletnek és a közfeladatot ellátó szerveknél alkalmazható iratkezelési szoftverekkel szemben támasztott követelményekről szóló 24/2006. (IV. 29.) BM-IHM-NKÖM együttes rendeletnek – az IHM társelőterjesztője volt.

Az *elektronikus információszabadságról* szóló részben említettük már, hogy az IHM volt az előterjesztője a témában született törvénynek. Ehhez a törvényalkotási munkához még kapcsolódik a közérdekű adatok elektronikus közzétételére, az egységes közadatkereső rendszerre, valamint a központi jegyzék adattartalmára, az adatintegrációra vonatkozó részletes szabályokról szóló 305/2005. (XII. 25.) Korm. rendelet, valamint a közzétételi listákon szereplő adatok közzétételéhez szükséges közzétételi mintákról szóló 18/2005. (XII. 27.) IHM rendelet megalkotása is.

Az IHM közreműködött még *más szakági területeken* is e-közigazgatási jellegű jogszabályok megalkotásában is, így pl. az elektronikus ügyintézészt választó adózó bevallási és adatszolgáltatási kötelezettségének az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatalhoz történő teljesítésének szabályairól szóló 13/2005. (III. 30.) PM-IHM-MeHVM együttes rendelet megszületésében.

Ugyancsak e-közigazgatási jellegű szabályozási terület volt az *elektronikus közbeszerzés*, amivel szintén az IHM informatikai szabályozási szakértői foglalkoztak az Európai Unió e-közbeszerzési törekvései nyomán. Munkájuk eredményeként született meg a közbeszerzési eljárásokban elektronikusan gyakorolható eljárási cselekmények szabályairól és az Elektronikus Közbeszerzési Rendszerről szóló 167/2004. (V. 25.) Korm. rendelet.

KUTATÁS-FEJLESZTÉS

Az IHM több körben is írt ki kutatás-fejlesztési pályázatokat. A 2003. évi második körben (ITEM-2003) a három pályázati témakör közül az egyiknek a szolgáltató önkormányzatot jelölték meg. A cél olyan információtechnológiai szabványjavaslatok és megoldások kidolgozása volt, amelyek az ügyfél számára átlátható, az ügyfél és az ügyintéző közötti egységes kommunikációt segítik az önkormányzati elektronikus ügyintézésben. A témakörön belül 4 téma volt megjelölve a kiírásban

- az önkormányzatok tájékoztató tevékenysége,
- ajánlások kidolgozása típusfeladatokra,
- rendszeregységesítés,
- elektronikus demokrácia.

A pályázaton az önkormányzati témában 13 pályázó nyert támogatás több mint 200 millió forint összértékben. A nyertesek között két-két önkormányzati szövetség és kht., egy egyetem mellett önkormányzatok szerepeltek. (99 önkormányzat pályázott támogatásra.)

Az IHM 2003-ban 11 kutatás-fejlesztési téma támogatására kötött megállapodást a *Magyar Tudományos Akadémiával*. Ezek között egy kisebb összegű, 3 millió forintos támogatás szolgálta az elektronikus kormányzás informatikai és jogi eszközeinek kutatását, amelyet dr. Vámos Tibor akadémikus vezetett. A megállapodás az MTA SZTAKI-ban folyó kutatás céljának a következőt jelölte meg: az informatikai szabályozási feladatok átfogó áttekintése, a jogalkotási munka előkészítése, különös tekintettel a szolgáltató állam feladatainak meghatározására, ennek megfelelően a kormányzati rendszerrel való együttműködés technikai kérdéseire, a rendszerrel kapcsolódó igazgatási és jogi és biztonsági kérdések feltárására, az elektronikus kormányzás eszközeivel támogatott igazgatási rendszer és az állampolgárok párbeszédese viszonyára.

Az eddig ismertetett kutatás-fejlesztési témák szervezésében Alibán Andornak volt meghatározó szerepe.

Ugyancsak kutatás-fejlesztési együttműködésről állapodott meg az IHM 2003-ban a dr. Risztics Péter által vezetett *Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Informatikai Központjával* (BME IK). Az együttműködés témái, melyekhez az IHM 150 millió Ft-os támogatást adott, elsősorban az e-közigazgatáshoz kapcsolódtak. Tanulmány készült az e-közigazgatással kapcsolatos nemzetközi tapasztalatok, eredmények elemzésére, összehasonlítására, és ezek összevetésére a MITS-sel és annak részstratégiáival – különös tekintettel arra, hogy a MITS továbbfejlesztése során miket érdemes beépíteni a külföldi tapasztalatokból. Elkészült továbbá egy fogalomtár és módszertan a közigazgatási IT fejlesztési, beszerzési projektek egységes menedzselése, monitorozása, ellenőrzése céljából. Végül a minősítés és auditálás módszertanának és feltételeinek meghatározását célzó tudományos munka egy olyan kísérleti IT biztonsági laboratórium módszertani megalapozása volt, amely a közigazgatási információs rendszerek alkalmazásorientált biztonsági vizsgálatának és minősítésének előkészítését szolgálta a biztonság alkalmazásoldali követelményeinek és a követelmények teljesülése vizsgálhatóságának tudományos megalapozásával.

NEMZETKÖZI TEVÉKENYSÉG

Az Európai Bizottságnak volt egy *eEurope Advisory Group* nevű magas szintű testülete, amely a 2000-ben az információs társadalom európai elterjesztése érdekében megszületett uniós stratégia, az eEurope, ill. annak akciótervei (eEurope 2002, eEurope+ 2003, eEurope 2005) megvalósításának koordinációjával foglalkozott. Ebben 2002-től – tehát már a csatlakozás előtt is – 2006-ig az IHM képviselte Magyarországot. Ehhez kapcsolódott az e-kormányzati feladatokat kidolgozó, ill. a feladatok meg-

valósítását figyelemmel kíséző albizottság, amelybe ugyancsak az IHM delegálta országunk képviselőjét, Sikolya Zsoltot. Ezeken kívül működött még az Európai Bizottság különböző kezdeményezésein (IDA, IDABC, MODINIS stb.), ill. azon kívül is (EPAN) számos program, projekt, együttműködési fórum, amelyek az e-közigazgatással, ill. annak különböző területeivel (infrastruktúra, interoperabilitás, iratkezelés, e-azonosítás, értékelés stb.) foglalkoztak. Ezek munkájában általában az IHM és a MeH együtt vett részt egészen 2006-ig – akárcsak az *OECD* e-kormányzattal foglalkozó munkacsoportjának tevékenységében.

A közigazgatási informatikával kapcsolatos biztonsági jellegű feladatok végrehajtásához számos országgal alakított ki az IHM kétoldalú kapcsolatot. Ezen kívül az Európai Bizottság *IDABC* kezdeményezése e-aláírással foglalkozó szakértői munkacsoportjának, valamint az *OECD* információ-biztonsági és adatvédelmi munkacsoportjának (ICCP WPISP) munkájában is részt vett az IHM Gerencsér András révén. 2004-ben dr. Suba Ferencet választották meg az Európai Bizottság akkor létrejött Európai Hálózati és Információs Biztonsági Hivatala, az *ENISA* alelnökének.